

A PEDAGÓGUSJELÖLTEK KAZINCZY-VERSENYE

A pedagógusjelöltek Kazinczy Ferencről elnevezett szép magyar beszéd versenyének 32. országos döntője

(Piliscsaba, 2004. április 5–7.)

A Kazinczy Ferenc nevét viselő szép magyar beszéd versenyek történetének régi hagyománya, hogy a rendezvény minden évben más intézménybe látogat. 2004 tavaszán az országos döntőt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara látta vendégül a piliscsabai campuson. Az, hogy az országból és a határon túlról részt vevő iskolák között új nevek is akadtak, mutatja, hogy a mozgalom iránti érdeklődés szerencsére máig nem csökken.

Április 5-én Hegedüs Attila dékánhelyettes köszöntőjével és Marton Zsolt, a Hittudományi Kar prefektusának megnyitó beszédével vette kezdetét a háromnapos program, melynek szakmai része tudományos ülészekkal indult. Ennek keretében öt, a verseny tematikájához más-más oldalról kapcsolódó előadás hangzott el. Elsőként Gósy Mária szólalt fel *A beszéd és a beszéd tudománya* címmel. Ezt követte Éder Zoltán előadása *Visszatekintés az egyetemi helyes magyar kiejtési versenyek történetére* címmel, melyet a szerző kényszerű távollétében Sz. Hegedüs Rita olvasott fel. Ezután Szépe Judit szolt *A beszédhibákról*, majd Gáspári László vázolta röviden *A magyar retorika történetét*. Az ülészakot Kiss Mihály előadása zárta, a hely szellemének megfelelően tisztelegve *Pázmány Péter és a nyelv* előtt. Kiegészítő kulturális programként a főépület aulájában fotókiállítás nyílt Moser Zoltán képeiből Jelenits István bevezető gondolataival. A nap végén a résztvevőket élő zenés állófogadás várta.

Április 6-án reggel a kötelező szöveg, *Horváth János Pázmányról* írott esszéjének bemutatásával megkezdődött a verseny. Ebéd után a résztvevők választott szövegeikkel léptek a Gósy Mária (elnök), Bordi András, Gáspári László, Marton Zsolt, Nyirkos István, Péntek János, Wacha Imre összeállítású zsűri elé. Este, míg a bírálóbizottság meghozta döntését, az immár felszabadult versenyzőket teaház és táncház fogadta.

Április 7-én reggel került sor a rendezvény záróünnepségére. Elsőként a zsűri elnöke értékelte a versenyt, ezt követte az eredményhirdetés és a díjak átadása. Ezután mintegy hagyományos elemként ismét elhangzott a kötelező szöveg Bözsöny Ferenc tolmácsolásában.

A versenyen Kazinczy-érmeket nyertek a következő hallgatók: Molnár Bernadett (Károli Gáspár Református Egyetem), Sági Éva (ELTE), Tóth Zsófia (Pázmány Péter Katolikus Egyetem), Takács Bence Ervin (Simmelweis Egyetem),

Hangay Mária (ELTE), Raffai Balázs (Nyugat-magyarországi Egyetem), Kiss Melinda (Pázmány Péter Katolikus Egyetem), Nagy Kornélia (ELTE), Peller Mariann (Budapesti Gazdasági Főiskola), Szép Bernadett (Berzsenyi Dániel Főiskola), Szabó Zoltán (Pázmány Péter Katolikus Egyetem), Szalay Beáta (Comenius Egyetem), Czár László (Berzsenyi Dániel Főiskola), Bumbulut Krisztina (Babeş-Bolyai Tudományegyetem), Hatás Andrea (Veszprémi Egyetem).

A házigazda zárszavában Hegedűs Attila köszönt el a vendégektől, majd átadta a Kazinczy-verseny plakettjét, egyben a rendezés stafétáját Nyirkos Istvának, aki a Debreceni Egyetem nevében átvette azt, invitálva mindenkit a következő országos döntőre. Befejezőképpen az Arpa d'Or madrigálkórus előadása búcsúztatta a 32. országos döntő résztvevőit.

Szerecz György

Horváth János: Pázmányról

(A verseny kötelező szövege)

Latinul kitűnően tudott; átment egy elsőrendű retorikai iskolán: a jezsuitákén. Vérébe ment át a latin mintákban tapasztalt és saját latin nyelvű gyakorlásában kifejlődött fegyelemérzéke, melynek legfőbb értéke éppen az, hogy szinte öntudatlanul is működik, s fitogtatás nélkül érvényesül. Szabatosága keresetlen; nincs más célja, csak hogy mennél teljesebben s határozottabban megértesse magát. Ennél fogva magyarossága is természetes, nem szántsándékos, nem pedáns magyarosság, mint a Faludé. Latinizmusai vannak, de csak azért, mert már akkor ezek meghonosodtak, s nem a latin szerkezetek szolgái követéséből, vagy éppen latin ékesszólási tanultság szenvedése végett. Ő nem megy lépre a latinnak; nem szót, hanem értelmet fordít, mikor fordít. Tanúja ennek Kempis-fordítása; az egykori szóhoz ragadt fordítás helyett itt teljes egységű szöveg- és mondatmagyarság; a lényeg kiemelése a magyar szöveg mondatkötésével, megvilágítása magyaros pótlékokkal; a latin szöveg mondatkötésétől független, s magyar ember számára felfoghatóbb taglalása a mondatnak. E fordítás némely részletei száz évvel előbbi, kódexbeli fordításokkal is egybevetethetők. S itt tűnik ki csak a roppant haladás! Itt látszik meg, mit művelt egy század a magyar irodalmi nyelv kiképzésében! Rövidült hanganyag; életszerűbb s gondolatbíróbb hangsúlyrendszer; szabatosabb tömörség, szorosabb kötés, önállóbb magyarság, tisztább tagolás: e száz év szerzeményei.

Ép, egészséges próza ez minden körülmények között, mert nem föltett szándék, nem stilisztikai eltökéltség, hanem természetes adományok kormányozzák: erős, tiszta értelem, természetes nyelvtudás, a beszédnek csak eredeti rendeltetésére használása, elképzelve beszélni tudás, ösztönszerű idomérzék. Semmi kiválságát mohón ki nem aknázza a másik rovására; hatásos részleteket (prédiká-

cióiban) túl nem növeszt a szükséges arányon; tud elképzeltetn, érzékletesen megjeleníteni, de nem hajszojja a képet s színezést. A maga természetének megfelelő kifejezést és súlyához mért figyelmet kap itt a gondolat minden eleme. Épp az a szép benne, hogy fitogtatás és mesterkedés nélkül szép. Szép és természetes ez írott beszédnek belső hangaránya is; tagoltsága a fennhangon való beszéd ép hangsúlyrendszerét szuggerálja ránk, s mintegy hangos olvasásra ösztönöz; de nem szavaló, nem üres hangsablon. Egy fegyvelmezett gondolkodású, nagyeszű magyar ember erőteljes, fennhangon való, de megfontolt beszéde ez. Rend a gondolatban, rend a hangidomban. A latintól jórészt felszabadult magyarság ez már; s irodalmi nyelvünk első mintaképétől, a latintól nem anyagot kölcsönöz többé (mint százötven évvel azelőtt), csak elvet fogad el tőle: a szövegfevelmezetség elvét.

Pázmány nem megalapítója, nem Luther Mártona a magyar irodalmi nyelvnek, de legkitűnőbb kiképzője.

In Horváth János (1976): A magyar irodalom fejlődéstörténete. Akadémiai Kiadó. Budapest. 95.

A 2004-es döntő kötelező szövegének értő-értető előadásáról

(Elemzés)

Egy szöveg helyes interpretációja mindig tükrözi a szöveg megértését, és egyben elősegíti, hogy a hallgató is biztosan megértse azt. A felolvasás előtt ezért az első feladat a szöveg értelmezése, befogadása. Természetesen ehhez a tartalom mellett tisztáznunk kell a szöveg műfaját, stílusát, hangulatát stb. is. A szöveg értelmezésében segítenek a tipográfiai jelölések (pl. bekezdés) és a központosítás (vesszők, gondolatjelek, kettőspont stb.); ezek mintegy útjelzőül szolgálnak a szöveg meghangosítása során is.

Az első lépés a néma olvasás, a teljes szöveggel való megismerkedés. Ezután keressük meg a fő részeket és a kulcsszavakat, s ha már kiemeltük a legfontosabb mondanivalót, csak akkor közelítsünk a részletekre. Ez a mondatok közötti kapcsolatok és az egyes mondatok önálló jelentésének értelmezését jelenti; azokat célszerű már félhangosan, hangosan olvasni.

Egy szöveg interpretálásakor alapkövetelmény, hogy az olvasás az élőbeszéd hangzására hasonlítson, ne legyen mesterkélt, a felolvasó ne változtassa meg természetes hangfekvését. Emellett elengedhetetlen a jó beszédlelgezés, a tiszta artikuláció, a hibátlan olvasás, a helyes hangsúlyozás és intonáció, a megfelelő tempóváltások és a szünettartás, illetve a szövegegész gondolatainak érzékletes megjelenítése.

Horváth János *Pázmányról* című írásában a magyar barokk nagy jezsuita prédikátorának az irodalmi nyelvre gyakorolt hatásáról szól. A szöveg három részre

tagolódik, a két hosszabb bekezdést egy a tartalmat összegző mondat zárja – ezt a szöveg kulcsgondolatának is tekinthetjük. A szöveg műfaja leírás, jellemzés, ezért az egyes bekezdésekben nem találunk tételmondatokat; a leírás nem kívánja meg az összegzést, a bekezdések gondolatmenete ugyanis nem esik szét tételmondat nélkül sem.

Az első szakasz Pázmány latinosa műveltségének és természetes magyarosságának kapcsolatát mutatja be, fordításait említve példaként. A kezdő mondat három részre tagolódik, amelyet a központozás is jelez; a tagolódást főképp a szünettartással és az első szakasz végén ereszkedő, míg a második szakasz végén emelkedő intonációval valósíthatjuk meg. A hangsúlyok a *kitűnően, elsőrendű* és a *jezsuitákén* szavakon található. A második mondatban nehézséget okozhat a többszörösen alá- és mellérendelő jelzős szerkezet, a főhangsúlyt itt a *vérebe* szó kapja. Az érthetőség és a tagolás érdekében a jelzős szerkezet egy-egy szava is kis hangsúlyt kap, úgymint a *latin, saját*; a *saját* és a *latin nyelvű* között igen rövid szünetet is tarthatunk. A további tagmondatok kapcsolódását a *figyelemérzéke* szó dallamának lebegtetésével biztosíthatjuk, ezekben hangsúlyosak az *épen, az öntudatlanul* és a *fitogtatás*. A következő mondat ismét három részre tagolható, amiben a pontosvesszők segítenek. A felolvasásnál a tagolást kis szünetekkel, illetve az egyes szakaszok végén ereszkedő dallammal valósíthatjuk meg. Az erősebb nyomatékkal kiemelendő szavak a *keresetlen, tétovázás, nincs, teljesebben* és *határozottabban*. Ezután felsorolás következik, amelynek minden új elemére kis hangsúly kerül: *természetes, nem (szántszándékos), nem (pedáns)*; a hasonlító mellékmondat előtt a *magyarosság* szón lebegtetjük a dallamot. A következő mondatban szereplő ellentétet az intonációval, a megfelelő szavak kiemelésével és szünettartással érzékeltethetjük. Az első tagmondatban a *vannak* szó kapja a főhangsúlyt, a tagolás kedvéért az ellentétes *de* kötőszó előtt tarthatunk egy kis szünetet. Hangsúlyt kap az *azért, a meghonosodtak* és a *nem*; a választó mellérendelő szó szerkezet két tagjának dallammenete ereszkedő. Hasonlóan az intonáció segítheti a következő mondatban szereplő ellentét kifejezését is. A két fő részre tagoló mondat első szakaszát magyarázza a második, ezért a kettő között szünetet tarthatunk. Az ellentétes mellérendelő szó szerkezet tagjainak kiemelendő szavai a *szót* és az *értelmet*, az előbbit emelkedő, az utóbbit ereszkedő dallammal tehetjük hangsúlyossá. Az ezt követő példát gyorsabb tempóval, folyamatosan, a főbb szakaszhatárokon tartott kis szünetekkel olvashatjuk. Vigyázzunk az *egykori szóhoz ragadt fordítás* meghangosítására, nehogy *egykori szó* legyen belőle – lehetőleg tartsunk szünetet az *egykori* után, illetve a nagyobb nyomaték a *szóhoz*-ra essék. Ezután nagyobb szünetet is tarthatunk, hiszen a tartalomban is új rész következik. A felkiáltó mondatokat szünet nélkül, magasabb hangfekvésben, nagyobb intenzitással valósíthatjuk meg. A bekezdést lezáró felsorolás minden tagjára ismét kis hangsúly kerül, az utolsó elem után szünettartással hangsúlyozhatjuk a végső megállapítást.

A következő bekezdést folyamatosan olvashatjuk, az egyes mondatok között nem szükséges nagyobb szüneteket tartani, hiszen azok egy felsorolás elemeinek

tekinthetők. A hosszabb összetett szószerkezetek meghangosításánál azonban ügyelnünk kell a megfelelő hangsúlyhelyekre, illetve az ellentétet kifejező szerkezetekben kiemelendő szavakra. Az első mondatban tehát főhangsúly kerül a *minden* szóra, kisebb mellékhangsúlyok pedig az *ép, egészséges, nem föltett, nem (stilisztikai), természetes* szavakra. A *kormányozzák* után rövid szünetet tarthatunk, ezután következik a *természetes adományok* felsorolása, amelynek tagjait szintén apró nyomatékkal tagoljuk. Az ezt követő mondatok ugyanezen gondolat kifejtését tartalmazzák, az értelmi fokozást és az ellentéteket kell érzékletesen megvalósítanunk. A felsorolást egy ismétlésalakzatot tartalmazó mondat zárja, ennek két tagmondatát rövid szünettartással is elválaszthatjuk. A bekezdés záró mondata ismét a latinhoz tér vissza, a latin és a magyar nyelvű irodalom korabeli kapcsolatára utal. Az összekötő kapocs a *szövegfegyvelmeztség elve*, ezt az előtte tartott szünettel és nagyobb nyomatékkal emelhetjük ki.

Az utolsó mondat az előző gondolatok összefoglalása – hosszabb szünettartás előzi meg. Az itt található ellentétet a *megalapítója, Luther és kiképzője* szavak hangsúlyozásával fejezhetjük ki.

A szöveget a felolvasás előtt érdemes ceruzával előkészíteni, jelölni benne a hangsúlyokat, a szünettartást, az esetleges tempóváltásokat stb.

Végezetül mindig tartsuk szem előtt, hogy egy szöveg interpretálásakor soha nem a felolvasó hangjának kell megszólalnia, hanem a szövegnek magának. Természetesen többféleképpen is felolvashatjuk a szöveget, de ügyeljünk arra, hogy a meghangosítás mindig adekvát legyen az értelmezéssel.

Bóna Judit

Visszatekintés az egyetemi helyes magyar kiejtési versenyek kezdeteire

Az ünnepi alkalmat, amelyre összegyűltünk, hogy részt vegyünk a szép magyar beszéd versenyének országos döntőjén – vajon tudják-e a kedves versenyzők? – végső soron Kodály Zoltánnak, az ő 1937-ben elhangzott „riadó”-jának köszönhetjük.

„Riadó”-nak Eckhardt Sándor nevezte *A magyar kiejtés romlásáról* szóló előadást, amelyet a Báró Eötvös József Collégium volt tagjainak szövetsége 1937. december 9-i közgyűlésén mondott el, s amelyet a Szövetségi Évkönyv 1936–1937-i, Gombocz Zoltán emlékének szentelt kötetében jelentetett meg. Kodály az előadással Gombocz Zoltán iránti kegyeletét akarta leróni.

Mint előadása bevezetőjében elmondja, Gombocznak köszönhette, hogy „jobban megnyílt a füle a nyelv bizonyos jelenségeire.” Ugyanis az (alig pár évvel idősebb) európai hírű nyelvtudós Kodálynak tanára volt az Eötvös Kollégiumban: finnre, franciára, angolra tanította őt. – Meg is jegyezte Kodály: „Micsoda

fényüzés! Gombocz mint nyelvmester!” –, aki: „a nyelveket fonétikai alapon tanította, figyelmeztetett a hanglejtés sajátosságaira minden nyelvben. Ő mutatott először külföldi könyvet, amelyben a hanglejtést kótával (= kottával) próbálták rögzíteni. Őtöle hallottuk, hogy az École Normale Supérieure (amelynek mintájára alapították az Eötvös Kollégiumot) tagjait a francia Nemzeti Színház egy színésze tanítja beszélni. Együtt állapítottuk meg, hogy nálunk semmi beszéd-kultúra, semmi oktatás nincs, sőt a hangzó beszéd alaptörvényei sincsenek tisztázva”.

Kodály a Gomboczcal folytatott beszélgetések szellemében és elkötelezettségében állítja fel a kórképet a magyar kiejtés romlásáról: vizsgálja a romlás okait, felsorolja az elkövetett hibákat: a magán- és mássalhangzók képzésében és időtartamában észlelhető torzulásokat, a hangsúly és hanglejtés dolgában tapasztalható magyartalanságokat.

Előadásának jelentősége, hogy felhívta a figyelmet a nyelv hangzó oldalának fontosságára és elodázhatatlan ápolására. Híressé vált, sokszor idézett, axiómaszerű megállapítása: „Bizonyos, hogy egy nyelvben és stílusban kifogástalan szöveget magyartalanul is fel lehet olvasni. Vannak tehát a nyelvhelyességnek írásban nem rögzíthető, csak füllel felfogható elemei is. A nyelvnek nemcsak leírható része van kitéve romlásnak, hanem talán még inkább ez a jelekkel nem rögzíthető, csak hallható része. Az élőbeszéd azon elemei, amelyekre nézve az írásjelek határozott utasítást nem adnak, sokkal inkább vannak a beszélő önkényére bízva, mint az írásban rögzíthető elemek. Egyrészt, mert szabályai eddig sehol összegyűjtve nincsenek, másrészt, mert zenei elemekről lévén szó, nem mindenkiben van elegendő hallásbeli fejlettség, hogy egyáltalában észrevegye, megfigyelje és kövesse törvényszerűségüket”.

Előadása végén Kodály határozati javaslatot terjesztett elő mind az élőbeszéd tudományos művelésére, mind gyakorlati eljárásokra. A minket most érdeklő javaslat: „3. Tegyük lépéseket, hogy minden rendű oktatóink kiképzésében a helyes magyar kiejtés az eddiginél nagyobb figyelemben részesüljön. Ne kaphasson tanításra jogosító oklevelet az, akinek magyar beszéde nem kifogástalan”. És ennek egyik alpontja: „e) Keressük meg az Egyetemeket, hogy tűzzenek ki évenként pályadíjakat a legjobb kiejtésű hallgatók megjutalmazására”.

A „riadó”-nak óriási volt a hatása. Élénk sajtóvisszhangja mellett egyrészt felendítette a szakirodalmat. Egy kimutatás szerint 1955-ig mintegy negyven dolgozat a helyes magyar kiejtést választotta tárgyául (l. Molnár 1970). Az előadás közvetlen hatására készültek a következő tudományos dolgozatok: Laziczius Gyula–Nagy J. Béla–Sági István 1938, Csűrű Bálint 1939, Bulányi György 1944. Másrészt a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti [!] Kara, Eckhardt Sándor egyetemi tanár, dékán kezdeményezésére „elhatározta, hogy az egyetem hallgatói számára évenként ejtési (!) versenyt rendez, hogy életben tartsa bennük a szép magyar beszéd iránti érdeklődést”.

Az első versenyt 1939. április 19-én és 20-án tartották meg. Pályázhattak a budapesti egyetem bölcsészkarai hallgatói „nemre és szaktárgyra való tekintet

nélkül". A résztvevők Gárdonyi Géza, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Babits Mihály, Móricz Zsigmond, de főleg Nyíró József prózai munkájának egy-egy részletét választották. A döntőt Eckhardt Sándor rövid beszéde nyitotta meg.

A bíráló bizottság – tagjai: Horváth János, Németh Gyula, Zsirai Miklós, Pais Dezső, Györffy István, Laziczius Gyula egyetemi tanárok és Kodály Zoltán – különválasztotta a férfi hallgatókat a lányoktól, és a férfi hallgatók közül az első díjat Lőrincze Lajosnak ítélte oda. A döntőt a rádió közvetítette, és az első díjasok beszédét felvette lemezre, megalapítva ezzel a magyar beszéd múzeumát. A versenynek igen nagy volt a sajtóvisszhangja is. A budapesti bölcészkar ebben az időben még két versenyt rendezett: a másodikat 1940. május 17-én, a harmadikat 1941. május 1-jén. A versenyek krónikáját, értékelését és tanulságait a kar kötetben adta ki (Eckhardt szerk. 1941). Ismertetésem ennek alapján készült, az idézeteket is onnan vettem.

Az eddig elmondottak után felmerül még a kérdés: a bíráló bizottság milyen szempont(ok) szerint döntött, és rangsorolta a versenyzők teljesítményét – tekintettel a Kodály által feltárt helyzetre, ti. hogy a helyes kiejtésnek normái akkor nem voltak megállapítva.

Eckhardt Sándornak az első versenyt bevezető beszédében feltűnik az értékelés fő szempontja, mert így vélekedik: „Ha tehát azt akarjuk, hogy a jó és tiszta magyar beszéd terjedjen el a mai hebehurgya, szintelen és idegen elemekkel elégtelenített városi nyelv helyett, akkor újra vissza kell térnünk oda, ahonnan a jó magyar nyelv jöhet, színmagyar múltú vidékre, s onnan venni a jó példát.”

Ezt az álláspontot visszahangozza a sajtóban, a Magyar Szemle hasábjain Lelkes István: „A jó magyar ejtési verseny teljesen igazolta a rendező dékán elgondolását: a vidéki résztvevők kiejtése összehasonlíthatatlanul jobb volt, mint a budapestieké.” És: „Megmutatta, hogy a Dunántúlról származó leányok és fiúk kiejtése a legellenállóbb a főváros közömbösítő, szintelenítő, sőt elidegenítő hatásával szemben.”

Ez a megállapítás a rangsoroláson alapszik: a nyolc díjazott közül kettő volt budapesti és hat vidéki, köztük négy dunántúli. S így értjük meg azt is, hogy a férfihallgatók közül az első helyezést Lőrincze Lajos érte el, akinek beszédét évtizedek múltán is enyhén kellemes dunántúli nyelvjárási sajátosságok színezték.

Eckhardt Sándor pedig, a kötetben, többek közt így vonta meg a versenyek mérlegét: „A tudományos világ számára is nagy tanulságokkal járhat a magyar kiejtés versenye. Az a nagyjában ismert megállapítás, hogy két magyar beszéd típus van: egy városi, köznyelvi és egy többféleképpen színezett vidékies, melyet általában magyarosabbnak érzünk, most világosan áll előttünk. (...) Annyit mindenesetre megtanult a fonetikus is, hogy hová forduljon, ha az általában magyarosnak érzett beszédet akarja tanulmányozni.”

Nincs most lehetőségünk arra, hogy ennek a szemléletnek eszmetörténeti hátterét elemezzük.

Eppen fél évszázaddal ezelőtt, 1954 tavaszán újította fel, akkori nevén az Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Kara a helyes

magyar kiejtés versenyét. Előkészítésére és megrendezésére Bóka László dékán bizottságot küldött ki, amelynek elnöke Bárczi Géza akadémikus, egyetemi tanár, ténylegesen működő tagjai pedig: Kodály Zoltán akadémikus, Pais Dezső akadémikus, egyetemi tanár, Benkő Loránd kandidátus és D. Bartha Katalin egyetemi docens voltak. A versenyről Bárczi Géza részletesen számolt be a Magyar Nyelvőrben (1954). Ismertetésem, hivatkozásaim ezen alapulnak.

Az a körülmény, hogy a kiejtés normái nem voltak megállapítva, ezúttal is problémát jelentett. Áthidalására a bizottság – a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Főbizottságának a közreműködésével – „a kiejtés elbírálására bizonyos, meglehetősen tág keretű normákban állapodott meg”. Ám eltérően az előző versenyek felfogásától, amely a nyelvjárási vagy tájnyelvi színezetű beszédet tartotta eszményinek, illetőleg részesítette előnyben, a bizottság a norma alapjául az egységes „irodalmi nyelvet és a közvetlen melléje rétegeződő választékos köznyelvet” tekintette, vagyis azt, amely általában és az egész nemzetre érvényes. Ezzel a mai normafogalmat készítette elő.

A verseny, amelyen az egyetem valamennyi karának hallgatója részt vehetett, két szakaszban zajlott le. Ün. „előmérkőzései”-t, vagyis selejtezőjét március 25-én, a döntőt április 1-jén tartották meg. Mindkét alkalommal a versenyzőknek egy kötelező és egy választott szöveget kellett előadni.

A verseny örvendetes eredményeket és megszívlelendő tanulságokat hozott. Örvendetes volt, hogy „kevés olyan versenyző akadt, kinek kiejtése határozottan és egészében rossznak, helytelennek bizonyult volna”. Viszont: „Ha az átlagban a versenyzők kiejtése a vártnál jobbnak bizonyult is, másrészt kimagaslóan szép, mindenképpen mintaszerűnek mondható kiejtés talán nem akadt. Hibák csúsztak be itt is, ott is, kisebbek és nagyobbak vegyest.”

Az észlelt és részletesen felsorolt hibák közül ezúttal csak néhányat említek. Az egyes hangok képzésében kevesebb kifogásolnivaló fordult elő. A legtöbb és a legsúlyosabb hiba a hangsúlyozásban, a hanglejtésben és a beszéd tagolásában esett. Ezek közül kiemelem a beszédszünetek terén elkövetett vétségeket. Egyrészt: „Hadaró, szüneteket nem tartó előadás váltakozott az oktanul hosszú szüneteket tartó, teljesen széteső, az értelmet eltorzító beszédmóddal.” Másrészt: „Volt, aki gyors, hadaró nekilendülés, végletes iram után hosszú, hatásváró szüneteket tartott.”

A hanglejtés terén is két hibatípus emlékezetes. „Az egyik, hogy a beszélő a szólam végén, ott, ahol az írásban vessző van, leszáll hangjával, mintha a mondatnak vége volna.” A másik ennek ellentéte: „a szólamvégeken túlságosan emelkedik a hang, majd magasra felszökve, elnyúlik vagy elcsavarodik”.

Bárczi Géza végezetül azt a reményét fejezte ki, hogy „e fölötté hasznos és eredményes verseny évről évre megismétlődik”, és hozzátette: „De azt is reméljük, hogy a helyes kiejtés ápolása és fejlesztése nem szorítkozik évenként egy-egy ilyen ünneplő alkalomra.” Ebben a reményben, fél évszázad múltán, napjainkban is osztozunk.

Irodalom

- Bárczi Géza (1954): A helyes magyar kiejtés versenye az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Magyar Nyelvőr 78. 1–10.
- Bulányi György (1944): A magyar hangsúly romlása. Magyar Nyelv XL. 330–348.
- Eckhardt Sándor szerk. (1941): A jó magyar ejtés aktái. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Csúry Bálint (1939): A magyar kiejtés kérdése. Magyar Nyelv XXV. 32–39.
- Kodály Zoltán (1937/1964): A magyar kiejtés romlásáról. In Uő: Visszatekintés II. Zeneműkiadó, Budapest. 289–299.
- Laziczius Gyula–Nagy J. Béla–Sági István (1938): A magyar kiejtésről. Magyar Nyelv XXXIV. 306–320.
- Molnár József (1970): A magyar hangtan tizenöt éve. Magyar Nyelv LXVI. 497.

Éder Zoltán